

کاربردپذیری نظریه‌ی شخصیتی پنج عامل بزرگ شخصیت در موقعیت‌های تحصیلی

سعید مشتاقی*: عضو هیأت علمی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد دزفول، دزفول، ایران.

چکیده: هدف اساسی این پژوهش پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی بر اساس پنج عامل بزرگ شخصیت است. نمونه‌ای مشتمل بر ۶۰۹ نفر (۳۰۸ دختر، و ۳۰۱ پسر) از دانش‌آموزان سال سوم راهنمایی شهر دزفول به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند و به پرسش‌نامه‌ی ۶۰ سؤال‌ی NEO-FFI پاسخ دادند. نتایج نشان داد که پیشرفت تحصیلی با چهار عامل شخصیتی: برون‌گرایی، پذیرش، سازگاری، و وظیفه‌شناسی رابطه مثبت و با عامل روان‌رنجورخویی رابطه منفی معنادار دارد. نتایج رگرسیون گام به گام مشخص کرد که دو عامل روان‌رنجورخویی و پذیرش توانست در دو گام بیش از ۵ درصد واریانس پیشرفت تحصیلی را تبیین کنند. نتایج بر پایه نظریه پنج عامل بزرگ شخصیت در مورد گروه نمونه مورد بحث قرار گرفت.

واژگان کلیدی: پیشرفت تحصیلی، پنج عامل بزرگ شخصیت، آموزش.

*نویسنده‌ی مسؤؤل: عضو هیأت علمی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد دزفول، دزفول، ایران

(Email: saeed1788@gmail.com)

مقدمه

چرا برخی از دانش‌آموزان در مدرسه نمره‌ی الف می‌گیرند، در حالی که دانش‌آموزان دیگر با همان توانایی ذهنی در امتحان رد می‌شوند؟ با آگاهی از این که تفاوت در توانایی فقط می‌تواند بخشی از تفاوت در عملکرد تحصیلی را تبیین کند، تعداد زیادی از محققان نقش با اهمیت و پیش‌بینی‌کننده متغیرهای نامرتب با توانایی یا عوامل غیرتحصیلی را بر پیشرفت تحصیلی سرلوحه فعالیت‌های پژوهشی خود قرار دادند (شکری و همکاران، ۱۳۸۵).

پژوهشگران دریافته‌اند که پیشرفت تحصیلی تنها پیامد هوش فردی یا امکانات سخت‌افزاری موجود در محیط نیست، بلکه جنبه‌های روان‌شناختی افراد مانند رویکردهای یادگیری (زانگ، ۲۰۰۳)، سبک‌های تفکر (زانگ، ۲۰۰۲) و صفات شخصیت (بوساتو و همکاران، ۲۰۰۰) نیز نقش مهمی دارند. (کاستا و مک‌کری، ۱۹۸۵ به نقل از هرن و میشل، ۲۰۰۳) با استفاده از تکنیک آماری تحلیل عاملی، به این نتیجه دست یافتند که در تفاوت‌های فردی در خصوصیات شخصیتی، پنج عامل عمده را می‌توان منظور کرد شامل: روان رنجورخویی، برونگرایی (xtraversion)، پذیرش، سازگاری و وظیفه‌شناسی (Conscientiousness)، (لانس بوری و همکاران، ۲۰۰۵)، روان‌رنجورخویی یک عامل از شخصیت است که ثبات عاطفی بالا و اضطراب پایین در یک سوی پیوستار و در سوی دیگر آن، بی‌ثباتی عاطفی و اضطراب بالا قرار دارد. افراد با نمره بالا در این عامل دارای عواطف غیرمنطقی بیشتر و کم‌توانی در مهار رفتارهای تکانشی (impulsiveness) و ضعف در کنار آمدن با مشکلات هستند. افرادی که نمره‌های آن‌ها در این عامل پایین است با برخورداری از ثبات عاطفی معمولاً آرام، معتدل و راحت هستند و قادرند با موقعیت‌های پرتنش بدون آشفتگی یا اضطراب مقابله کنند. از سویی، ویژگی‌های افراد با نمره بالا در این عامل، اضطراب، خشم، افسردگی، کمرویی و آسیب‌پذیری است. تمایل فرد به مثبت بودن، جرات طلبی، پراثری بودن، و صمیمی بودن و جامعه‌گرایی از ویژگی‌های افراد عامل برون‌گرایی است. افرادی که دارای نمره بالا در عامل پذیرش هستند هم درباره جهان درونی و هم درباره دنیای بیرونی کنجکاو و زندگی آن‌ها از لحاظ تجربه غنی است، آنها تنوع‌طلب، دارای کنجکاو ذهنی و استقلال در قضاوت هستند، از دیگر خصوصیات آن‌ها، تخیل و زیباپسندی (aesthetics) است. همانند عامل پذیرش، عامل سازگاری نیز بُعدی از تمایلات بین فردی است، یک فرد سازش‌یافته اساساً نوع‌دوست است، با دیگران همدردی

می‌کند و تمایل دارد تا به آن‌ها کمک کند و باور دارد که دیگران نیز متقابلاً کمک‌کننده هستند.

از ویژگی‌های افراد دارای نمره بالا در عامل سازگاری می‌توان به اعتماد، رک‌گویی (straight-forwardness)، دیگردوستی (altruism)، همراهی، تواضع و دل‌رحم بودن (tender-mindedness) اشاره کرد، آخرین عامل پنجگانه شخصیت، وظیفه‌شناسی است. بهترین توصیف برای این عامل، مفهوم اراده است، فرد وظیفه‌شناس، هدفمند، با اراده و مصمم است، نمره‌ی بالا در این عامل با موفقیت شغلی و تحصیلی همراه است، از دیگر ویژگی‌های افراد با نمره بالا در این عامل، دقت، خوش‌قولی، قابلیت اعتماد، وظیفه‌شناسی، تلاش برای موفقیت و منضبط بودن است (آتش‌روز و همکاران ۱۳۸۷).

نتایج پژوهش‌های مختلف به وجود رابطه‌ی مثبت و منفی بین پیشرفت تحصیلی و پنج عامل بزرگ شخصیت اشاره کرده‌اند. برای مثال (لانس بوری و همکاران، ۲۰۰۵) عامل‌های شخصیت را با توانایی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مرتبط و امکان پیش‌بینی ترک تحصیل بر اساس این عامل‌ها را نیز محتمل دانسته‌اند. به همین شکل تحقیقات نشان دادند که عوامل شخصیتی در پیش‌بینی عملکرد تحصیلی نقش به‌سزایی ایفا می‌کنند (چامورو-پرموزیک و فارنهام، ۲۰۰۳)، پژوهشگران دیگر مانند (لانس بوری و همکاران، ۲۰۰۴) نیز به همبستگی بین عامل‌ها با میزان غیبت دانش‌آموزان از مدرسه و در نتیجه کاهش عملکرد تحصیلی دست یافته‌اند. نتایج مطالعات مختلف نشان داده‌اند که از میان صفات شخصیت، پذیرش (جستجوی احتمالی و ظرفیت مواجه با پدیده‌های ناآشنا) و وظیفه‌شناسی (سازماندهی، پشتکار و انگیزش در رفتار مبتنی بر هدف) در روان‌شناسی تربیتی از جایگاه ویژه‌ای برخوردارند. اما در پژوهش‌های انجام شده بر عملکرد تحصیلی، صفات شخصیتی روان‌رنجورخویی، برون‌گرایی و سازگاری، به اندازه عامل‌های پذیرش و وظیفه‌شناسی مورد توجه قرار نگرفته‌اند (دبست، ۲۰۰۳). نتایج یک فراتحلیل نشان داد که عامل وظیفه‌شناسی ارتباط قوی و مثبتی با پیشرفت تحصیلی دارد، بعلاوه، عامل پذیرش در تجارب در برخی مواقع ارتباط مثبتی با پیشرفت تحصیلی دارد در حالی که عامل برون‌گرایی برخی مواقع رابطه‌ی منفی با متغیرهای ملاک (پیشرفت تحصیلی) نشان می‌دهد (آکانر و پائونن، ۲۰۰۷). (کوماراجو و همکاران، ۲۰۰۹) در پژوهشی رابطه پنج عامل شخصیت و پیشرفت تحصیلی را مورد بررسی قرار دادند و دریافتند چهار عامل وظیفه‌شناسی، پذیرش، روان‌رنجورخویی و سازگاری، ۱۴ درصد واریانس

بزرگ شخصیت با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر و پسر سال اول مقطع متوسطه انجام شد و از طریق اهداف اصلی و جانبی زیر هدایت می‌شود:

- ۱- بررسی رابطه بین عامل‌های پنج‌گانه شخصیت (روان رنجورخویی، برون‌گرایی، پذیرش، سازگاری، وظیفه‌شناسی) با پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان.
- ۲- بررسی سهم عامل‌های پنج‌گانه شخصیت (روان رنجورخویی، برون‌گرایی، پذیرش، سازگاری، وظیفه‌شناسی) در پیش‌بینی نمرات پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان.

روش

این پژوهش به لحاظ هدف از نوع کاربردی و روش اصلی پژوهش از نوع تحقیقات همبستگی است. نمونه آماری شامل ۶۰۹ دانش‌آموز (۳۰۸ دختر، و ۳۰۱ پسر) سال سوم راهنمایی شهر دزفول بود که به طریق نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای از بین مدارس مناطق آموزشی انتخاب شدند. برای سنجش پنج عامل بزرگ شخصیت از پرسش‌نامه نفوفرم کوتاه (NEO-FFI) استفاده شد. این ابزار توسط مک‌کری و کاستا (۱۹۹۲) ساخته شده و دارای ۶۰ ماده است که هر ۱۲ ماده یک عامل شخصیتی را سنجیده و بر اساس مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت از کاملاً مخالفم، تا کاملاً موافقم نمره‌گذاری می‌شود. ضرایب پایایی مقیاس‌ها به روش بازآزمایی به فاصله سه ماه بین ۰/۸۳ تا ۰/۷۵ به دست آمد (کاستا و مک‌کرا، ۱۹۹۲). در پژوهش حاضر با استفاده روش آلفای کرونباخ، ضرایب پایایی برای هر یک از پنج عامل بزرگ شخصیت (روان‌رنجورخویی، برون‌گرایی، پذیرش، سازگاری، وظیفه‌شناسی) به ترتیب برابر با: ۰/۶۳، ۰/۵۶، ۰/۳۸، ۰/۴۶، و ۰/۷۸ به دست آمد. از طریق پرسش‌نامه محقق ساخته اطلاعاتی مثل جنسیت، میانگین درسی دانش‌آموزان پرسیده شد. از آنجایی که امکان خطا در اندازه‌گیری خود ابرازی میانگین درسی دانش‌آموزان وجود داشت، برای بررسی صحت داده‌ها به طور تصادفی میانگین درسی برخی دانش‌آموزان از پرونده‌ی تحصیلی آن‌ها استخراج شد که با میانگین ابراز شده نزدیکی زیادی داشت و موجبات اعتماد به اندازه‌های ابراز شده را فراهم آورد. در تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS18 ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون گام به گام استفاده شد.

یافته‌ها

در مورد فرضیه اول پژوهش جدول ۱ ضریب همبستگی بین پنج عامل شخصیت و پیشرفت تحصیلی را نشان می‌دهد.

نمرات پیشرفت تحصیلی را تبیین می‌کنند. برای بررسی بهتر رابطه هر یک از عامل‌های شخصیت را به صورت مجزا با پیشرفت تحصیلی بررسی می‌کنیم: نتایج تحقیقات، رابطه روان‌رنجورخویی با پیشرفت تحصیلی را منفی نشان دادند (لایدرا و همکاران، ۲۰۰۷)؛ (دیست، ۲۰۰۳)؛ (پرموزیک و فورهام، ۲۰۰۳) بیان می‌کنند که پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی از طریق عامل روان‌رنجورخویی حتی از امتحان نهایی و دیگر پیش‌بینی‌کننده‌ها نیز نیرومندتر است. همچنین، در مطالعات (شکری و همکاران، ۱۳۸۵) و (آتش‌روز و همکاران، ۱۳۸۷) نیز نتایج مشابهی به دست آمد و رابطه این عامل با پیشرفت تحصیلی منفی بود. در رابطه با همبستگی عامل برون‌گرایی با پیشرفت تحصیلی، نتیجه تحقیق (پرموزیک و فورنهام، ۲۰۰۳) بیانگر رابطه مثبت است. (پرموزیک و همکاران، ۲۰۰۵) نیز عقیده دارند که دانش‌آموزان برون‌گرا در کارهای گروهی عملکرد بهتری دارند و از آن‌ها لذت می‌برند. نتایج پژوهش‌های (شکری و همکاران، ۱۳۸۵) و (آتش‌روز و همکاران، ۱۳۸۷)، نیز به‌طور مشابه رابطه‌ی مثبت و معنادار را نشان داد.

در زمینه‌ی رابطه‌ی عامل پذیرش با پیشرفت تحصیلی، کنراد (۲۰۰۶) و فارسیدس و وودفیلد (۲۰۰۳) بیان می‌کنند که عامل پذیرش نسبت به تجربه با پیشرفت تحصیلی رابطه‌ی مثبت دارد. بطور متفاوتی آتش‌روز و همکاران، (۱۳۸۷) نشان دادند که پیشرفت تحصیلی با عامل پذیرش رابطه‌ی معناداری ندارد. رابطه سازگاری با پیشرفت تحصیلی در اغلب پژوهش‌ها مثبت و معنادار گزارش شد. (لایدرا و همکاران، ۲۰۰۷)؛ (شکری و همکاران، ۱۳۸۵)؛ (آتش‌روز و همکاران، ۱۳۸۷) و همچنین (پرموزیک و فورنهام، ۲۰۰۳) نشان دادند که بین عامل سازگاری و غیبت در کلاس درس رابطه‌ی منفی وجود دارد و بین سازگاری با رفتار مثبت در کلاس، ارتباط مستقیمی برقرار است. رابطه‌ی عامل وظیفه‌شناسی با پیشرفت تحصیلی در تحقیق (واگرن و فاند، ۲۰۰۷) مثبت گزارش شد. (نفلی و رابینز، ۲۰۰۷) گزارش دادند که وظیفه‌شناسی پیش‌بین قوی عملکرد تحصیلی است؛ (پرموزیچ و مک دوگال، ۲۰۰۳)، نتیجه مشابهی را ارائه دادند. آن‌ها چهار دلیل را برای تبیین این رابطه‌ی مثبت ذکر می‌کنند: (۱) این افراد وقت زیادی را صرف انجام تکالیف خود می‌کنند، (۲) اطلاعات بیشتری در مورد شغل آینده خود کسب می‌نمایند، (۳) هدف‌هایی را برای خود تعیین کرده و در جهت رسیدن به آن‌ها پافشاری و تلاش زیادی از خود نشان می‌دهند، (۴) در هر زمینه‌ای، همواره بیش از آنچه نیاز است تلاش می‌کنند. بر اساس توضیحات بالا، پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه‌ی بین پنج عامل

جدول ۱. ماتریس همبستگی پنج عامل شخصیت و پیشرفت تحصیلی

	۵	۴	۳	۲	۱	SD	M	
روان رنجور-خوبی					---	۷/۵۸۰	۲۴/۳۸۶	
برون گرایی					---/۲۵۷۰	۶/۱۶۹	۲۹/۸۶۲	
پذیرش				۰/۱۶۶۰	---/۰۴۱	۴/۷۱۳	۲۹/۸۶۲	
سازگاری			---/۱۳۴۰	۰/۳۵۴۰	---/۳۴۹۰	۵/۷۲۲	۲۷/۵۵۷	
وظیفه‌شناسی		۰/۴۱۸۰	۰/۱۱۲۰	۰/۵۱۸۰	---/۲۶۱۰	۷/۷۰۲	۲۲/۷۸۲	
پیشرفت تحصیلی	۰/۱۱۸۰	۰/۱۳۰۰	۰/۱۶۹۰	۰/۱۴۸۰	---/۱۷۱۰	۲/۲۶۷	۱۷/۴۴۲	

* $P < 0.01$

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود پیشرفت تحصیلی بیشترین همبستگی را با عامل روان رنجورخوبی (-۰/۱۷۱) بصورت منفی دارد و کمترین همبستگی با عامل وظیفه‌شناسی است (۰/۱۱۸). البته همان‌طور که مشاهده می‌شود رابطه پیشرفت تحصیلی با هر پنج عامل شخصیت به لحاظ آماری معنادار است، که به منظور پیش‌بینی و تبیین واریانس پیشرفت تحصیلی بر اساس عامل‌های پنجگانه شخصیتی از رگرسیون گام‌به‌گام استفاده شد (جدول ۲).

جدول ۲. تحلیل رگرسیون گام‌به‌گام پیشرفت تحصیلی از طریق عامل‌های شخصیتی

گام	متغیر	F	R	R ²	β	B
اول		۱۸/۳۴۲	۰/۱۷۱	۰/۰۲۹		
روان رنجورخوبی					---/۱۷۱۰	---/۰۵۱
دوم		۱۷/۸۱۶	۰/۲۳۶	۰/۰۵۶		
روان رنجورخوبی					---/۱۶۵۰	---/۰۴۹
پذیرش					۰/۱۶۲۰	۰/۰۷۷

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود از پنج عامل شخصیت، تنها دو عامل روان رنجورخوبی و پذیرش، توانایی پیش‌بینی معنادار پیشرفت تحصیلی را دارند. در گام اول که عامل روان رنجورخوبی وارد معادله رگرسیونی شد ۲/۹۲ درصد از تغییرات پیشرفت تحصیلی را تبیین کرد. در گام دوم با اضافه شدن عامل پذیرش در مجموع ۵/۳۵ درصد از تغییرات پیشرفت تحصیلی به شکل معنادار پیش‌بینی شد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر شناخت رابطه پنج عامل بزرگ شخصیت با پیشرفت تحصیلی و همچنین پیش‌بینی‌پذیری پیشرفت تحصیلی از طریق این عامل‌ها بود. نتایج آزمون ضریب همبستگی نشان داد کلیه پنج عامل شخصیت با پیشرفت تحصیلی رابطه معنادار دارند. بدین ترتیب که عامل روان رنجورخوبی به‌طور معکوس بیشترین رابطه و به

ترتیب عامل‌های پذیرش، برون‌گرایی، سازگاری و وظیفه‌شناسی دارای رابطه معنادار مستقیم هستند. در ادامه با استناد به مبانی نظری و پیشینه پژوهشی موجود به تبیین رابطه هر یک از عامل‌ها با پیشرفت تحصیلی پرداخته می‌شود.

روان رنجورخوبی عاملی از شخصیت است که در یک سوی آن ثبات و اضطراب پایین و در سوی دیگر، بی‌ثباتی و اضطراب بالا قرار دارد. روشن است که افراد با سطح بالا در این عامل، واجد اضطراب و برانگیختگی، نمی‌توانند عملکرد تحصیلی مناسبی داشته باشند (شکری و همکاران ۱۳۸۰)، (رودباری و حسین‌چاری ۱۳۸۸) و (لایدر و همکاران ۲۰۰۷). در زمینه برون‌گرایی، ادبیات پژوهشی نشان می‌دهد این عامل هم می‌تواند به پیشرفت تحصیلی مرتبط باشد (آتش‌روز و همکاران ۱۳۸۷) و هم گزارش شده که رابطه‌ای با پیشرفت تحصیلی ندارد (رودباری و حسین‌چاری ۱۳۸۸)، افراد با سطوح بالای برون‌گرایی، پرانرژی، پرحرف، علاقمند به کارهای گروهی، جمع‌گرا، خوش‌بین و فعال هستند، بسیاری از این ویژگی‌ها می‌تواند نقش مثبتی در جهت پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ایفا کنند، به‌طور مثال، دانش‌آموزانی که به‌صورت گروهی به انجام کارهای خود می‌پردازند می‌توانند از توانایی‌های یکدیگر به شکل مناسب سود جویند و از این طریق مشکلات خود را برطرف سازند. توانایی اظهارکنندگی بالا نیز منجر به موفقیت این دانش‌آموزان در آزمون‌های شفاهی و فعالیت‌هایی مانند ارائه گزارش در کلاس می‌شود و می‌تواند به موفقیت و پیشرفت تحصیلی آنان منجر شود. مرور ادبیات تحقیق در مورد عامل سازگاری نیز مشابه عامل برون‌گرایی است. افراد ناسازگار بیش از آن که همکاری کنند، ستیزه‌جو، خود میان‌بین، شکاک و رقابت‌جو هستند. در حالی که افراد دارای سطوح بالای سازگاری، نه تنها فاقد ویژگی‌های ذکر شده هستند بلکه همواره تمایل دارند که به دیگران کمک کنند و باور دارند که دیگران نیز متقابلاً به آن‌ها کمک خواهند کرد. این ویژگی همانند افراد برون‌گرا منجر به علاقمندی به انجام کارهای گروهی می‌شود و همین امر می‌تواند پیشرفت تحصیلی آن‌ها را در پی داشته باشد. عامل سازگاری، در برقراری و حفظ رابطه مناسب و سودمند با همکلاسی‌ها و معلم نقش مؤثری دارد. همچنین، دانش‌آموزان سازگار، دارای غیبت کمتر و رفتارهای مثبت بیشتری در کلاس درس هستند (گروسی‌فرشی، ۱۳۸۰)، (پرموزیک و فورنهام، ۲۰۰۳). هماهنگ با ادعای رد و شونبرگ (۱۹۹۶)، (نقل از شکری و همکاران، ۱۳۸۷)، مبنی بر اینکه از مهمترین عامل‌های شخصیت، پذیرش و وظیفه‌شناسی، ارتباط

کلی است، به عنوان مثال مشخص نیست کدام یک از شش خرده عامل روان رنجورخویی (اضطراب، خشم، کینه‌توزی، افسردگی، خودآگاهی، تکانشوری و آسیب‌پذیری) نقش بیشتری در ایجاد این رابطه دارند. سرانجام اینکه، ترتیب زمانی روان رنجورخویی و پیشرفت تحصیلی دقیقاً مشخص نیست. به عبارت دیگر، ناکامی و شکست یا افت تحصیلی ممکن است موجب کسب نمره بالا در روان رنجورخویی شده باشد، یا بالعکس. همچنین، در خصوص ویژگی‌های برون‌گرایی، سازگاری، وظیفه‌شناسی و پذیرش شاید بتوان به نظریه‌های یادگیری اجتماعی که بر اهمیت تعیین‌کننده‌های محیطی یا موقعیتی تأکید می‌کنند اشاره کرد، و تفاوت در جامعه آماری را از دلایل اصلی متفاوت بودن نتایج قلمداد نمود.

از آنجا که عامل‌های شخصیتی نقش غیرقابل انکاری در ابعاد مختلف زندگی و به ویژه پیشرفت تحصیلی ایفا می‌کنند، انتظار می‌رود آموزش و پرورش، در کنار سنجش‌های گوناگونی که در مقاطع تحصیلی به عمل می‌آورد، بخشی را نیز به سنجش ابعاد روانی و شخصیت دانش‌آموزان اختصاص دهد تا از این طریق بتواند به دانش‌آموزان و خانواده‌های آن‌ها در جهت پیشرفت تحصیلی یاری رساند. همچنین بر اساس نتایج پژوهش حاضر، می‌تواند گروه‌های آسیب‌پذیر دانش‌آموزان نیز قابل شناسایی باشند. مثلاً می‌توان و باید دانش‌آموزان برون‌گرا را به سمت رشته‌های تحصیلی خاص هدایت کرد که اقتضای آن رشته‌ها به گونه‌ای است که امکان کار کردن در موقعیت‌های عملی را داشته باشند، چنانچه این روند معکوس شده باشد، می‌توان انتظار نوعی آسیب‌زایی در تحصیل را بعید ندانست (این نکته با توجه به مقطع تحصیلی دانش‌آموزان، و آمادگی آن‌ها برای انتخاب رشته تحصیلی در مقطع بعدی، بیش از پیش اهمیت می‌یابد). گروه دیگر در معرض آسیب، افراد باز در تجربه (عامل پذیرش) هستند. علی‌رغم اینکه پذیرش تجربه، تنها ویژگی شخصیتی است که در این پژوهش به طور مستقیم و مثبت، پیشرفت تحصیلی را پیش‌بینی می‌کند. لیکن، باید متذکر شد که این دانش‌آموزان با ویژگی‌هایی چون تمایل به تجربه‌پذیری و بازبودن در مقابل ایده‌ها و اعمال جدید تعریف می‌شوند که برخی پژوهشگران گزارش داده‌اند که نوجوانان با سطح بالای پذیرش تجربه، درباره دنیای اطراف خود کنجکاو هستند و نشان داده شده که این نوجوانان بیشتر احتمال دارد که از مواد مخدر (الکل و ماری-جوانا) استفاده کنند (فلوری و همکاران، ۲۰۰۲). در این پژوهش همان‌طور که اشاره شد سنجش متغیرهای تأثیرگذار (هوش، سبک‌های یادگیری، شیوه‌های فرزندپروری و ...) بر

بیشتری با مسائل یادگیری و آموزش نشان می‌دهند. در این پژوهش هم ارتباط مثبت و معنادار این دو عامل با پیشرفت تحصیلی نشان بر اهمیت آن‌ها در آموزش و یادگیری است. پژوهش‌های مختلف نشان می‌دهند که افراد دارای نمره بالا در عامل وظیفه‌شناسی دارای ویژگی‌هایی مانند نظم، تلاش، مسؤلیت‌پذیری و وظیفه‌شناسی هستند. این ویژگی‌ها موجب می‌شوند تا دانش‌آموزان با نمره بالا در این عامل با پشتکار و مسؤلیت‌پذیری بیشتری به تحصیل خود ادامه دهند و در نتیجه به موفقیت و پیشرفت بالاتری دست یابند. پذیرش یا باز بودن در تجربه به وسیله ویژگی‌هایی مانند تخیل قوی، عقلانیت و کنجکاو توصیف می‌شود این افراد عموماً نگرش مثبت در مورد تجارب یادگیری دارند. باز بودن در تجربه پیش‌بینی‌کننده معتبری برای مهارت‌یابی و ورزیدگی در کار است (رودباری و حسین‌چاری، ۱۳۸۸). زیرا شامل ویژگی‌هایی مانند کنجکاو، و هوشمندی است که با اسنادهایی همراه با نگرش مثبت به تجارب یادگیری همراه است، این دانش‌آموزان احتمالاً برای یادگیری انگیزش بیشتری دارند و تمایل بیشتری برای شرکت در برنامه‌های آموزشی دارند. در زمینه پیش‌بینی‌پذیری پیشرفت تحصیلی از طریق پنج عامل بزرگ شخصیت، آزمون آماری رگرسیون گام‌به‌گام نشان داد که از بین عامل‌های پنج‌گانه شخصیت، عامل‌های روان رنجورخویی و پذیرش در دو گام، ۵/۳۵ درصد از تغییرات پیشرفت تحصیلی را پیش‌بینی می‌کنند، که از این میان عامل روان رنجورخویی توانایی بالاتری دارد. نتایج بدست آمده در این پژوهش، با بسیاری از تحقیقات قبلاً مرور شده در مورد قدرت پیش‌بینی‌کننده عامل روان رنجورخویی هماهنگی دارد (آتش‌روز و همکاران، ۱۳۸۷)؛ (رودباری و حسین‌چاری، ۱۳۸۸)؛ (کوماراجو و همکاران، ۲۰۰۹). در مقابل این یافته‌ها در مورد توانایی پیش‌بینی‌کنندگی عامل پذیرش، با نتایج برخی پژوهش‌ها مانند (آتش‌روز و همکاران، ۱۳۸۷) و (کونارد، ۲۰۰۶)، ناهمسو و با مطالعه (رودباری و حسین‌چاری، ۱۳۸۸) و (کوماراجو و همکاران، ۲۰۰۹) همسو است.

دلایل احتمالی تفاوت با نتایج برخی پژوهش‌ها را می‌توان در چند مورد ذکر کرد، نخست اینکه، تفاوت نتایج می‌تواند تأکیدی باشد بر اینکه هنگام پیش‌بینی رفتار به عنوان یک متغیر (مثل پیشرفت تحصیلی) در نظر گرفتن متغیرهای واسطه‌ای سودمند است، زیرا اعمال، افکار و هیجان‌ها به وسیله ترکیبی از عوامل مختلف تحت تأثیر قرار می‌گیرند. دوم اینکه، رابطه مثبت عامل‌های پذیرش، سازگاری، برون‌گرایی و وظیفه‌شناسی و یا رابطه منفی روان رنجورخویی با پیشرفت تحصیلی در پژوهش‌های مذکور،

alcohol and marijuana abuse, and symptoms of co morbid psychopathology: Results from a community sample, *Experimental and Clinical Psychopharmacology*, Vol.10, Pp. 425-434.

Haren, E, Mitchell, CW 2003, Relationships between the five-factor personality model and coping styles, *Psychology & Education: An Interdisciplinary Journal*, Vol.40. Pp.38-49.

Komarraju, M, Karau, J.S, Schmeck, R.R 2009, Role of the Big Five personality traits in predicting college students academic motivation and achievement, *Learning and Individual Differences*, Vol.19, Pp. 47-52.

Laidra, K, Pullmann, H, Allik, J.R 2007, Personality and intelligence as predictors of academic achievement: A cross-sectional study from elementary to secondary school, *Personality and Individual Differences*, Vol.42, Pp.441-451.

Lounsbury, J.W, Saudargas, R.A, Gibson, L. W, et al 2005, An investigation of broad and narrow personality traits in relation to general and domain-specific life satisfaction of college student, *Research in Higher Education*, Vol. 46, Pp.707-729.

Lounsbury, J.W, Steel, R.P, Loveland, J.M, et al 2004, An investigation of personality traits in relation to adolescent school absenteeism, *Journal of Youth and Adolescence*, Vol. 33, Pp.457-466.

Noftle, E.E, Robins, R.W 2007, Personality and the prediction of outcomes: Big five correlates of GPA and SAT scores, *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.93, Pp.116-130.

O'Connor, C.M, Paunonen, V.S 2007, Big Five personality predictors of post-secondary academic performance, *Personality and Individual Differences*, Vol.43, Pp.971-900.

Premuzic, T, Furnham, A 2003, Personality traits and academic examination performance, *European Journal of Personality*, Vol.17, Pp. 237-250.

پیشرفت تحصیلی میسر نبود. بنابراین، می‌توان با استفاده از متغیرهای واسطه‌ای دیگر قضاوت دقیق‌تری در مورد رابطه‌ی پیشرفت تحصیلی با عامل‌های شخصیتی و پیش‌بینی‌پذیری پیشرفت تحصیلی از طریق این عامل‌ها و تعمیم نتایج، نمود و انجام طرح‌های پژوهشی ذکر شده بیشتر در نمونه‌های مختلف پیشنهاد می‌شود. طراحی نمای ارائه‌ی محتوای دروس نیز برای ایجاد انگیزه‌ی فراگیران، راهکاری مؤثر است. در این راستا توجه به رنگ، زمینه، آرایش مواد درسی و طراحی نرم‌افزارهای مناسب از موارد مهم در این زمینه است. از آنجا که دانشجویان و اساتید به گونه‌ای مداوم با سیستم مدیریت آموزشی در تماس می‌باشند، بنابراین پشتیبانی فنی قوی و بدون چالش با امکاناتی برای دسترسی به هنگام خدمات و اطلاع‌رسانی، راهگشای بسیاری از مسائل مربوطه است.

References:

Busato, V.V, Prins, F.J, Elshout, J.J, et al 2000, Intellectual ability, learning style, achievement motivation and academic success of psychology students in higher education, *Personality and Individual Differences*, Vol. 29, Pp. 1057-1068.

Chamorro-premuzic, T, furnham, A 2003, Personality traits and academic examination performance, *European Journal of Personality*, Vol.17, Pp.237, 250.

Conard, M 2006, Aptitude is not enough: How personality and behavior predict academic performance, *Journal of Research in Personality*, Vol.40, Pp.339-346.

Costa, P.T, McCrae, R.R 1992, *NEO PI-R: Professional manual: Revised NEO PI-R and NEO-FFI*, Psychological Assessment Resources, Inc.

Diseth, A 2003, Personality and approaches to learning as predictors of academic achievement, *European Journal of Personality*, Vol.17, Pp.143-155.

Farsides, T, Woodfield, R 2003, Individual differences and undergraduate academic success: The role of personality, intelligence, and application, *Personality and Individual Differences*, Vol.34, Pp.1225-1243.

Flory, K, Lynam, D, Milich, R 2002, The relations among personality, symptoms of

Zhang, L.F 2003, Dose the big five predict learning approaches?, *Personality and Individual Differences*, Vol.34, Pp.1431-1446.

Zhang, L.F 2002, Thinking styles and the big five personality traits, *Education Psychology*, Vol.22, Pp.17-31.

Premuzic, T, Furnham, A, Dssou, G, et al 2005, Personality and preference for academic assessment: A study with Australian University students, *Learning and Individual Difference*, Vol.15, Pp.247-256.

Wagerman, S.A, Funder, D.C 2007, Acquaintance reports of personality and academic achievement: A case for conscientiousness, *Journal of Research in Personality*, Vol. 41, Pp.221-229.

Applicability of Five Big Traits in Personality Theory on Academic Situations

Saeed Moshtaghi^{1,*}

¹: Faculty member of Educational Sciences, Islamic Azad University, of Dezful, Dezful, Iran.

Abstract: The purpose of the present study was to examine the prediction of academic achievement by five big personality traits. The sample included 609 students (308 girls and 301 boys) selected randomly from different high schools in Dezful city. Data collected by Five Factor Personality Inventory (NEO-FFI) (Costa & McCare, 1992). Academic achievement had a positive correlation with extraversion, agreeableness, conscientiousness and a negative correlation with neuroticism. Stepwise regression analysis showed that only neuroticism and openness in two steps could explain 5% of variance in academic achievement. The results were discussed in terms of the theory of personality.

Keywords: Academic Achievement, Big Five Personality Traits

***Corresponding author:** Faculty member of Educational Sciences, Islamic Azad University, of Dezful, Dezful, Iran.

Email: saeed1788@gmail.com